

INSONLARDAGI SALBIY VA IJOBIY HISLATLAR

Xoshimov Mirjalol Murodjon o‘g‘li

Xoshimovmirjalol17@gmail.com

Ilmiy rahbar: f.f.f.d, (Phd), dotsent v.b., R.O.Rasulov

Annotatsiya. Ushbu maqolada insondagi ijobiy va salbiy hislatlarning falsafiy, psixologik va ijtimoiy mazmuni o‘rganiladi. Inson xarakterining shakllanishida nur (ijobiylik) va zulmat (salbiylik) o‘rtasidagi o‘zaro ta‘sirning o‘rni tahlil qilinadi. Shaxs kamoloti, ruhiy barqarorlik va ma‘naviy yetuklik insonning ushbu ikki qutbni qanday boshqarishi bilan chambarchas bog‘liq ekani ilmiy nuqtai nazardan yoritiladi. Shuningdek, Fitrat, Alisher Navoiy, Albert Camus, Victor Hugo va Carl Jung kabi mutafakkirlar fikrlari asosida insonning ruhiy murakkabligi, ichki kurashi va o‘zini anglash jarayoni kengaytirilgan holda sharhlanadi.

Kalit so‘zlar. Nur, zulmat, falsafa, psixologiya, ruhiyat, shaxs kamoloti, sinov, ma‘naviy o‘shish, hissiyot nazorati, ijtimoiy ta‘sir, ichki muvozanat.

Kirish. Inson tabiati ikki qutbdan — ijobiy va salbiy hislatlardan tashkil topadi. Mehr-shafqat, bag‘rikenglik, sabr, ezgulik, yordamga tayyorlik kabi fazilatlar insonning ruhiy quvvatini mustahkamlaydi va uni jamiyatda faol, mas‘uliyatli shaxs sifatida shakllantiradi. Bunday sifatlar shaxsning dunyoqarashini kengaytiradi, boshqalar bilan munosabatni mustahkamlaydi va ma‘naviy o‘shish uchun zamin yaratadi.

Alisher Navoiy “Zulmatdan so‘ng paydo bo‘lur shafaq” deya, inson hayotida yorug‘likning (ijobiylikning) qadrini anglash aynan qiyin vaziyatlar orqali yuzaga chiqishini ta‘kidlagan [1]. Shu bilan birga, hayotda uchraydigan har bir ijobiy tajriba shaxsning ruhiy barqarorligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi, uning ma‘naviy poydevorini mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, inson hayotidagi salbiy holatlar — qayg‘u, xato, adolatsizlik, shubha, to‘siqlar va ruhiy bosim — tabiatning ajralmas bo‘lagidir. Albert Camusning “Hayotning ma‘nosiz tomonlari — uning qora qirralaridir; aynan shu salbiylik odamni ma‘no izlashga majbur qiladi” degan fikri bu jarayonga chuqur yondashuvni ko‘rsatadi [2]. Demak, insondagi ijobiy va salbiy hislatlar bir-biriga zid bo‘lsa-da, ular shaxsning kamol topishida birdek ahamiyatga ega.

Asosiy Qism. Ijobiy hislatlarning inson kamolotidagi o‘rni Ijobiy fazilatlar — hayotga umid bilan qarash, ezgulik, halollik, to‘g‘rilik, mehr-

shafqat, bag‘rikenglik — shaxsning ruhiy salomatligini mustahkamlovchi asosiy manbadir. Bunday sifatlar insonni ijtimoiy muhitga moslashtiradi, atrofdagi kishilarga foyda keltirishga undaydi va jamiyatda ijobiy munosabatlar tizimini yaratadi.

Navoiy ta’kidlaganidek, inson faqat zulmatni boshdan kechirgandagina yorug‘likning haqiqiy qadriga yetadi [1]. Shu sababli har bir ijobiy tajriba — ma’naviy yuksalish sari qo‘yilgan yana bir qadam hisoblanadi. Bu jarayon insonda o‘zini anglash, o‘zini boshqarish va maqsad sari qat’iyat bilan intilish kabi fazilatlarni shakllantiradi.

Salbiy hislatlarning shakllanishi. Salbiy fazilatlar — qo‘rquv, shubha, g‘azab, adolatsizlikka berilish, ruhiy tushkunlik — inson hayotining ajralmas bo‘lagi. Ular ko‘pincha sinovlar tufayli shakllanadi. Bunday holatlardan qochish tabiiy bo‘lsa-da, Albert Camus fikricha, aynan salbiy pallalar insonni o‘zini tahlil qilishga va yashash ma’nosini izlashga majbur qiladi [2].

Doimiy stress yoki salbiy fikrlar ta’sirida bo‘lgan inson atrofdagi voqealikka nisbatan ishonchsiz va gumonsirashga moyil bo‘ladi. Fitratning “Insonda salbiy va ijobiy hislatlar birga mavjud, shaxs esa qaysi birini tanlasa, o‘sha yo‘ldan boradi” degan fikri insondagi tanlov erkinligining muhimligini ko‘rsatadi [3].

Tanlov mas’uliyati va ichki muvozanat. Inson hayoti davomida qaysi hislatni ustuvor qilishini o‘zi belgilaydi. Bu tanlov shaxsning xarakterini, ruhiy qiyofasini va kelajakdagi muvaffaqiyatlarini shakllantiradi. Har bir qaror, har bir harakat va reaksiya insonning ruhiy muvozanatiga ta’sir qiladi. Tanlov mas’uliyati shuni anglatadiki, inson o‘z his-tuyg‘ulari, fikrlari va xatti-harakatlarini ongli ravishda boshqarishi kerak. Victor Hugo shunday deydi: “Even the darkest night will end and the sun will rise” — ya’ni, “Eng qorong‘u tun ham tugaydi, kun chiqadi” [4]. Bu hikmat shuni ko‘rsatadiki, har bir qiyinchilik vaqtinchalik va u ortida yengillik, ruhiy o‘shish va yangi imkoniyatlar yashirin. Inson qiyin vaziyatlarga duch kelganda sabr, qat’iyat va ijodiy yechimlar topish orqali o‘zini rivojlantiradi.

Ichki muvozanat — bu shaxsning ichki his-tuyg‘ularini, fikr va niyatlarini tartibga solish qobiliyati. Inson o‘z salbiy taraflarini inkor qilmasdan, ularni tushunishga va boshqarishga harakat qilsa, ruhiy muvozanat yuzaga keladi. Masalan, asabiylashganda yoki xafa bo‘lganida salbiy hislarni to‘liq inkor qilish o‘rniga, ularni tahlil qilish va nazorat qilish shaxsni yanada barqaror qiladi.

Carl Jung fikricha: “There is no light without shadow, and no psychic wholeness without imperfection” — ya’ni, soyasiz yorug‘lik va nomukammalliksiz ruhiy butunlik

bo‘lmaydi [5]. Shu tariqa, inson o‘z tabiatini boshqarishni o‘rgansa, salbiy holatlar uni yenga olmaydi va ichki muvozanatni saqlash mumkin bo‘ladi.

Xulosa. Hayotning oq va qora tomonlari — bu tabiiy qonuniyat. Yorug‘liksiz zulmat, yomonliksiz yaxshilik bo‘lmaydi. Insondagi ijobiy va salbiy hislatlar esa uning kamolot sari harakatida ikki qanot vazifasini bajaradi. Kim bu ikki qutbni to‘g‘ri boshqara olsa, u ruhiy barqarorlikka, ma‘naviy yetuklikka va shaxsiy yuksalishga erishadi. Inson o‘zidagi ijobiy fazilatlarni mustahkamlab, salbiylarini nazorat qila olsa — hayotning har bir bosqichida kuchliroq, dono va qat‘iy bo‘lib boradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Navoiy A. Xamsa. — T.: O‘zbekiston, 1991. — B. 45.
2. Camus A. The Myth of Sisyphus. — New York: Vintage International, 1991. — P. 3–5.
3. Fitrat, A. Inson tabiati va axloqiy mas‘uliyat. — T.: Fan, 2005. — B. 78.
4. Hugo, V. Les Misérables. — Paris: A. Lacroix, Verboeckhoven & Cie, 1862. — P. 123.
5. Jung, C.G. Memories, Dreams, Reflections. — New York: Vintage Books, 1989. — P. 286.
6. Rasulov Rustambek Odilovich - The Essence of Political Socialization Processes and their Role in Social Development. Spanish Journal of Innovation and Integrity, ISSN: 2792-8268, Volume: 37, Dec-2024. <https://sjii.es/index.php/journal/article/view/106/150>
7. Rasulov, R. (2024). The importance of education and upbringing in forming political socialization in the worldview of youth. Академические исследования в современной науке, 3(48), 124–132. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/arims/article/view/61938>
8. Rasulov Rustambek Odilovich. The importance of youth-oriented structures established in the country in the political socialization of youth Vol. 3 No. 12 (2024): INTERNATIONAL JOURNAL OF EUROPEAN RESEARCH OUTPUT (IJERO). <http://ijero.co.uk/index.php/ijero/article/view/417>
9. Rasulov Rustambek Odilovich. Cultural basics of education and the role of youth in it. Philosophy And Life International Journal. ISSN 2181-9505. Doi jurnal 10.26739/2181-9505. <https://www.tadqiqot.uz/index.php/philosophy/article/view/11321>

10. O.Tursunov, R.O. Rasulov. Zamonaviy dasturlash muhitida arifmetik amallarni avtomatlashtirish: C# WinForms asosida kalkulyator modeli. — Academic Research in Modern Science, International scientific-online conference, 2023. — B. 27.
11. R.O. Rasulov. Ommaviy kommunikatsiyalarning yoshlar ijtimoiy siyosiylashuviga ta'siri bilan bog'liq g'oyaviy tendensiyalar. “Falsafa va hayot” ilmiy jurnali. Tom 3. №3. B. 47-54.
12. R.Rasulov. Yangi O'zbekistonda yoshlar bilan ishlash tizimida ularning ijtimoiy faolligi va ma'naviy salohiyatini rivojlantirishning o'ziga xos mexanizmlari. — Научно-теоретический журнал “Ma'mun Science”, 2022. — B. 45.
13. Rasulov Rustambek Odilovich. Yoshlar bilan ishlash tizimida ma'naviy-mafkuraviy omillarning yoshlar ongiga ta'siri. — International Journal of Scientific Research, 2023, Tom 2, B. 147–152.
14. Rasulov Rustambek Odilovich. Yoshlar bilan ishlashda tarbiyaning mafkuraviy asoslari. — Falsafa va Huquq jurnali, 2023, Tom 3, B. 116–121.
15. Rasulov Rustambek Odilovich. Jamiyat va yoshlar bilan ishlash tizimida ta'lim va tarbiyaning madaniy asoslari (Ijtimoiy-falsafiy tahlili). — O'zbekiston Milliy Universiteti Xabarlar jurnali, 2023, B. 119–121.
16. Rasulov Rustambek. Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish mexanizmlari. — Management and Future Technologies Scientific Journal, June 2025, Volume 2, Issue 2, B. 353–364.

Research Science and Innovation House